

Lausunto

23.2.2026

Eduskunta

Valtiovarainvaliokunnan verojaosto

Asia: HE 183/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan verojaosto on pyytänyt sisäministeriön poliisiosastolta asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Harmaan talouden selvitysyksiköstä annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että selvitysyksikön toimialaa laajennettaisiin koskemaan myös sellaisia luonnollisia henkilöitä, jotka eivät toimi organisaatiohenkilön asemassa. Jatkossa selvitysyksikkö voisi laatia ilmiöselvityksiä harmaan talouden ilmiöistä kaikkien luonnollisten henkilöiden toimintaan liittyen sekä velvoitteidenhoitoselvityksiä myös henkilöistä, joilla ei ole asemaan tai omistukseen perustuvia kytkentöjä organisaatioihin.

Velvoitteidenhoitoselvitysten osalta ehdotetaan, että niitä voitaisiin jatkossa laatia viranomaisten lisäksi myös hankintalainsäädännössä tarkoitettujen hankintayksikköinä toimivien julkisoikeudellisten laitosten käyttöön.

Ilmiöselvityksiä varten kerättyjen tietojen käyttöalaa ehdotetaan laajennettavaksi siten, että tietoja voitaisiin hyödyntää useammassa kuin yhdessä ilmiöselvityksessä. Lisäksi tietojen säilytysaikaa selvitystietojärjestelmässä ehdotetaan pidennettäväksi.

Esityksessä ehdotetaan myös, että esitutkintaviranomaiset voisivat jatkossa pyytää velvoitteidenhoitoselvityksiä rikosten paljastamista varten. Samalla poistettaisiin nykyiset rajoitukset, jotka koskevat rikoksen säädettyä enimmäisrangaistusta sekä edellytystä siitä, että rikoksen tulee liittyä organisaation toimintaan tai tapahtua organisaatiota hyväksi käyttäen.

Lausunnon valmistelussa sisäministeriön Poliisiosasto pyysi myös Rajavartiolaitoksen näkemystä lausuttavaan asiaan.

Poliisiosasto ja Rajavartiolaitos pitävät hallituksen esitystä perusteltuna ja kannatettavana.

Velvoitteidenhoitoselvitykset ja niiden merkitys

Verohallinnon Harmaan talouden selvitysyksikkö (HTSY) tuottaa viranomaisille velvoitteidenhoitoselvityksiä (VHS), jotka sisältävät tietoja kahdeksalta eri viranomaiselta. Tällä hetkellä VHS-raportti kuvaa organisaation tai organisaatiohenkilön lakisääteisten julkisten velvoitteiden hoitamista.

Raportti sisältää tietoja toiminnasta ja taloudesta sekä veroihin, lakisääteisiin eläke-, tapaturma- ja työttömyysvakuutusmaksuihin sekä Tullin kantamiin maksuihin liittyvien velvoitteiden hoitamisesta. Lisäksi raporttiin sisältyy kytkentätietoja (omistus- ja vastuuasematietoja), ote ulosottorekisteristä sekä tiedot konkurssi- ja saneerausmenettelyistä. Pääsääntöisesti tiedot perustuvat raportin kohteen omiin ilmoituksiin, ja ne ovat salassapitosäännösten alaisia.

VHS-raporttien tilaaminen ja vastaanotto tapahtuvat käytännössä automatisoidusti rajapinnan kautta, mikä mahdollistaa tietojen nopean saamisen pyytäjän käyttöön. Rajapintaratkaisu mahdollistaa myös tietojen vastaanottamisen rakenteisessa muodossa, mikä luo edellytykset esimerkiksi tekoälyyn perustuville analyysiratkaisuille. Rajapintojen hyödyntämistä tietojenvaihdossa voidaan pitää kustannustehokkaana ja tietoturvallisena ratkaisuna.

Esitutkintaviranomaisten tiedonsaantioikeuden laajentaminen

Merkittävin muutos koskee esitutkintaviranomaisten oikeutta pyytää velvoitteidenhoitoselvityksiä. Nykyiset rajoitukset -rikoksen enimmäisrangaistus vähintään vuoden vankeus sekä rikoksen liittyminen organisaation toimintaan, poistettaisiin. Jatkossa selvityksiä voitaisiin pyytää myös rikosten paljastamista varten, mikä laajentaa tiedonsaantia huomattavasti.

Muutos on perusteltu, sillä poliisilla on jo nykyisin oikeus saada tietoja muilla perusteilla. Laajennus yhtenäistää tiedonsaantioikeuksia ja vähentää tilanteita, joissa rikostutkinta hidastuu tai vaikeutuu tietojen puutteellisuuden takia.

Jatkossa velvoitteidenhoitoselvityksiä voitaisiin hyödyntää rikosten paljastamisessa ja esitutkinnassa muun muassa järjestäytyneen rikollisuuden henkilöiden kytkentöjen tunnistamiseen, rikoshyödyn jäljittämiseen ja menettämisseuraamusten turvaamiseen. Selvityksillä voisi olla merkitystä myös selittämättömän omaisuuden tutkinnassa sekä pimeään työvoimaan liittyvien rikosepäilyjen esitutkintakynnyksen arvioinnissa. Lisäksi velvoitteidenhoitoselvitysten voidaan arvioida tuottavan lisäarvoa perinteisten rikosten, kuten petos-, kavallus- ja ympäristörikosten, tutkinnassa.

Keskitetty ja nopea tiedonhankinta tehostaisi viranomaisten valvonta- ja tutkintatoimintaa. Poliisin laajat tiedonsaantioikeudet huomioon ottaen esitykseen ei arvioida liittyvän tietosuojan tai yksityisyyden suojan kohdistuvia uusia ongelmia. Rajapintojen kautta tapahtuva keskitetty tietojenvaihto myös edistää tietosuojan asianmukaista toteutumista.

Vaikutukset rahanpesun selvittelykeskukseen

Rahanpesun selvittelykeskuksen osalta tiedonsaantioikeuden laajentaminen muuttaisi nykyisiä työtapoja ja keventäisi manuaalista tietopyyntöprosessia. Tällä hetkellä yksittäisiä luonnollisia henkilöitä koskevat tietopyynnot tehdään erikseen eri viranomaisille.

Yhteenveto

Esityksen tavoitteena on vahvistaa harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaan osallistuvien viranomaisten tiedonsaantioikeuksien toteutumista, toimintaedellytyksiä ja viranomaisyhteistyötä. Viranomaisten tehtävänä on puuttua epärehelliseen ja rikolliseen toimintaan. Tehokas ja ajantasainen tiedonvaihto on keskeinen edellytys tämän tehtävän onnistuneelle hoitamiselle.

Poliisitarkastaja

Juha Tuovinen

Jakelu

Eduskunta, valtiovarainvaliokunnan verojaosto

Tiedoksi

Mari Rantanen
Matti Sarasmaa
Heikki Tamminen
Timo Kerttula
Asseri Kinnunen
Jaana Söderman
Tiina Landström
Heidi Mäkiprosi
oikeus.sm@gov.fi
Poliisiosaston virkaposti